

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Інститут педагогіки і психології
Науково-дослідна лабораторія шкільного підручника

Ярослава КОДЛЮК

ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК
ЯК МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ:
історія, теорія, практика:
результати науково-дослідної роботи

Тернопіль – 2014

УДК 371.671(075.2)

ББК 74.20.215

К-57

Рекомендовано науково-методичною радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 8 від 19.03.2014 року)

К-57

Кодлюк Я. П. Шкільний підручник як модель процесу навчання: історія, теорія, практика: результати науково-дослідної роботи (2008–2013 рр.) / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2014. – 46 с.

Посібник репрезентує результати науково-дослідної роботи з історії, теорії та практики підручникотворення в галузі шкільної освіти, яка здійснювалася членами науково-дослідної лабораторії шкільного підручника у 2008–2013 рр.: список публікацій – понад 60 позицій; інформацію про апробацію результатів наукового пошуку; тематику захищених дисертацій і магістерських робіт; узагальнені висновки з проблеми дослідження та ін.

Видання адресоване науковим працівникам, викладачам-педагогам, дослідникам-початківцям (магістрантам, аспірантам), студентам вищих педагогічних навчальних закладів.

Рецензенти: **Завгородня Т. К.** – доктор педагогічних наук, професор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;
Степанюк А. В. – доктор педагогічних наук, професор Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;
Шапран О. І. – доктор педагогічних наук, професор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницького державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

© Я. П. Кодлюк
© ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2014

ЗМІСТ

ВСТУП	4
АНОТОВАНИЙ ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ «ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА»	9
1. Опис процесу наукового дослідження.....	9
2. Наукова новизна отриманих результатів	15
3. Практична цінність результатів науково-дослідної роботи. .	16
4. Використання результатів науково-дослідної роботи у навчальному процесі.....	17
5. Результативність виконання науково-дослідної роботи.....	19
5.1. Бібліографічний перелік монографій, підручників, посібників, наукових статей, інших публікацій, які опубліковано за матеріалами досліджень за період виконання науково-дослідної роботи	20
5.2. Захищені дисертації	28
5.3. Захищені магістерські роботи	29
5.4. Опонування дисертацій	30
ВИСНОВКИ	31
ДОДАТКИ	40
<i>Додаток А.</i> Положення про науково-дослідну лабораторію ...	40
шкільного підручника.....	40
<i>Додаток Б.</i> Члени науково-дослідної лабораторії шкільного підручника.....	44
<i>Додаток В.</i> Буклет – 2013	45

ВСТУП

Інтеграція і глобалізація соціальних, економічних та культурних процесів, розбудова української держави потребують модернізації освітнього простору. У зазначений період особливо актуальною є проблема оновлення змісту шкільної освіти, оскільки зміст освіти – це своєрідна модель вимог суспільства до підготовки молодого покоління. Матеріальним носієм предметного змісту, засобом його реалізації є підручник, тому розробка і створення підручників нового покоління – пріоритетне завдання розбудови національного шкільництва.

Проблема навчальної книги тісно пов'язана з теорією шкільного підручника та процесом підручникотворення на конкретному етапі розвитку школи. Її концептуальною основою виступає теорія шкільного підручника як галузь педагогічного дослідження, що вивчає дидактико-методичні аспекти цього виду навчальної літератури, а також закономірності конструювання підручника як книги (дизайн, поліграфічне оформлення тощо), тобто розвивається на стику дидактики і книгознавства. Зазначена галузь невіддільна від процесу підручникотворення, є теоретичним підґрунтям його практичної реалізації. Цікаві, оригінальні, науково обґрунтовані вирішення тих чи інших завдань, пов'язаних з підготовкою підручника, збагачують концепцію навчальної книги, виступають джерелом нових ідей, теоретичних положень.

З іншого боку, всебічний розгляд зазначеного феномена в контексті історико-педагогічного розвитку його теорії і практики у взаємозв'язках з теперішнім і майбутнім потребує системного підходу до вивчення цього педагогічного явища. Виходячи із сутності такого підходу, підручникотворення розглядаємо як невід'ємний компонент цілісного процесу навчання, який, у свою чергу, входить у структуру більш високого порядку – систему загальної середньої освіти.

Проблема теорії і практики навчальної книги в історико-педагогічному аспекті ще не знайшла належного відображення в науковій літературі, хоча її вивчення має тривалу історіографічну традицію.

Зародження теорії шкільного підручника як галузі дослідження започатковане Я. А. Коменським (друга половина XVII століття). Свій подальший розвиток ця галузь знайшла у працях К. Д. Ушинського (друга половина XIX століття). Становлення підручничознавства розпочалося у 50-х роках минулого століття, коли шкільний підручник вперше став об'єктом наукового дослідження (Н. О. Менчинська, Є. Й. Перовський).

Суттєво збагатили зазначену проблему фундаментальні монографії Д. Д. Зуєва, В. Г. Бейлінсона та В. П. Безпалька (80-і роки), предметом вивчення яких були структура навчальної книги, функції, методи аналізу й оцінювання.

Концепція сучасного підручника обґрунтована у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених: сутність підручника, його структура та функціональне забезпечення (В. Г. Бейлінсон, В. П. Безпалько, Н. М. Буринська, Д. Д. Зуєв, Я. П. Кодлюк, Ч. Куписевич, І. Я. Лернер, В. Оконь, А. Й. Сиротенко, І. П. Товпінець, В. С. Цетлін, Г. Шульце та ін.); роль і місце книги у навчальному процесі (Ю. К. Бабанський, І. Я. Лернер, О. Я. Савченко, М. М. Скаткін, Н. Ф. Тализіна та ін.); підручник у системі навчально-методичного комплексу (Т. М. Байбара, Н. М. Бібік, С. Г. Шаповаленко та ін.); відображення у підручнику змісту освіти з урахуванням особливостей навчального предмета (М. І. Бурда, М. С. Вашуленко, І. К. Журавльов, Л. Я. Зоріна, В. Г. Редько, О. І. Ляшенко та ін.); особливості підручника для початкової школи (Л. В. Занков, Я. П. Кодлюк, А. В. Полякова, О. Я. Савченко).

Психологічні основи навчальної книги конкретизовані у таких напрямках наукового пошуку: відображення у підручнику концепції розвивального навчання (В. В. Давидов, Л. В. Занков, І. С. Якиманська та ін.); процесуальність навчальної книги, її розвивальна спрямованість (Д. М. Богоявленський, О. Є. Дмитрієв,

К. М. Кабанова-Меллер, А. В. Фурман, Г. О. Цукерман та ін.); психологічні вимоги до підручника (Н. О. Менчинська); психологічні аспекти організації самостійної роботи учнів з підручником (С. М. Бондаренко, Г. Г. Гранік, Л. А. Концева).

Окремі аспекти аналізу процесу підручникотворення знайшли відображення у працях, присвячених історії шкільного підручника та педагогічній персоналії, у тому числі авторам підручників (Л. Д. Березівська, В. Р. Рокитянський та ін.). Концептуальні засади розгортання історико-педагогічного дослідження, зокрема педагогічної думки в Україні, розроблені вітчизняними науковцями (Н. М. Гупан, Н. П. Дічек, Л. І. Пироженко, О. І. Пометун, О. В. Сухомлинська, М. Д. Ярмаченко та ін.).

Чимало напрацювань присвячено особливостям змісту освіти та процесу підручникотворення у зарубіжних країнах (Л. М. Ващенко, Г. С. Єгоров, Б. М. Жебровський, К. В. Корсак, Н. М. Лавриченко, М. П. Лещенко, О. І. Локшина, З. О. Малькова, Б. Ф. Мельниченко, О. В. Овчарук та ін.).

Проблеми шкільного підручника розглядалися в останнє десятиліття в окремих кандидатських дисертаціях вітчизняних дослідників: Янченко О. Я. (формування у молодших школярів уміння працювати з підручником) (2006); Богданець-Білоskalенко Н. І. (проблема формування особистості у змісті підручників з читання для початкової школи (50-ті роки ХІХ ст. – 50-ті роки ХХ ст.)) (2007); Височан Л. М. (дидактичні основи побудови підручників з природничо-математичних дисциплін для початкових шкіл України (1958–1991 рр.)) (2008); Хребтової Н. Р. (мотиваційний компонент у змісті підручників для початкової школи) (2011); Заліток Л. М. (книжка як засіб виховання молодших школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського) (2011); Пасічника О. С. (тенденції конструювання змісту підручників з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів України (80-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.)) (2011); Беркити З. Є. (підготовка майбутнього вчителя до організації роботи з підручником у початковій школі) (2011); Яценюк Н. І. (підготовка майбутніх учителів іноземної мови

до формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів засобами підручника) (2012). Методичним засадам створення і функціонування підручників із суспільствознавчих предметів у загальноосвітній школі України (1920–1990 рр.) присвячене докторське дослідження Смагіна І. І. (2011).

Аналіз вітчизняної і зарубіжної історико-педагогічної, психолого-педагогічної та методичної літератури і дисертаційних досліджень свідчить про те, що, незважаючи на ряд праць, які стосуються окремих аспектів історіографії проблеми, теоретичних основ побудови навчальної книги, її змістового та процесуального забезпечення, теорія і практика шкільного підручникотворення ще не стали предметом комплексного наукового аналізу і надбанням національної педагогіки.

Таким чином, доцільність проведення досліджень із зазначеної проблеми зумовлюється певними чинниками, а саме:

– модернізацією змісту освіти, а відтак удосконаленням підручника як основного виразника цього змісту. Наяву проблема обґрунтування теоретичних основ розробки і створення підручників нового покоління;

– варіативністю навчальної літератури, згідно з якою виникає необхідність цілеспрямованої підготовки вчителя до усвідомленого вибору підручників і навчальних посібників, формування в них уміння здійснювати аналіз цього виду навчальної літератури;

– націленістю системи освіти на кінцевий результат (компетентісно зорієнтований підхід), яка детермінує проблему формування у суб'єктів навчального процесу (як майбутніх учителів, так і учнів) ключових компетентностей, провідною серед яких є вміння вчитися, у т. ч. працювати з підручником.

Об'єкт дослідження – процес підручникотворення в галузі загальної середньої освіти; **предмет** – дидактико-методичні основи побудови шкільного підручника та практика його використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Мета роботи полягає у виявленні й узагальненні тенденцій

розвитку теорії і практики шкільного підручника та взаємозв'язків цих процесів у контексті реформування загальної середньої освіти в Україні.

Основні завдання:

1. Розкрити теоретичні основи побудови підручника як моделі цілісного процесу навчання.
2. З'ясувати історико-педагогічні аспекти проблеми дослідження.
3. Розробити методики аналізу шкільного підручника.
4. Розробити технологію використання підручника на уроках у початковій школі.
5. Обґрунтувати модель підготовки студентів до організації роботи з підручником.

АНОТОВАНИЙ ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ «ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА»

1. Опис процесу наукового дослідження

Вирішення першого завдання дослідження передбачало аналіз історико-педагогічної, психолого-педагогічної та методичної літератури з проблем підручникотворення, у результаті якого виокремлено теоретичні (психологічні, дидактичні та методичні) основи побудови підручника для школи першого ступеня; з'ясовано сутність технологічності шкільного підручника; розкрито шляхи реалізації компетентнісного підходу в підручниках для початкової школи, а також психолого-педагогічні основи побудови підручника з іноземної мови, адресованого молодшим школярам.

З метою з'ясування історіографії шкільного підручникомознавства і підручникотворення було використано комплекс методів історико-педагогічного дослідження, які доповнювали один одного, зокрема: історико-педагогічний аналіз і синтез, порівняльно-зіставний метод, предметно-хронологічної ретроспекції, історико-структурний, конкретно-пошуковий, прогностичний. Зазначені методи дали змогу виокремити й обґрунтувати етапи навчання іноземних мов у загальноосвітній школі України другої половини ХХ ст., а також етапи розвитку змісту початкового курсу української мови у досліджуваний період та визначити тенденції кожного із етапів.

Розробка методик аналізу навчальної книги, зокрема мотиваційної функції, базувалася на різноаспектному вивченні цієї проблеми: аналізі зарубіжного досвіду; дослідженні шляхів втілення емоційно-ціннісного компонента у зміст підручників для початкової школи; виокремленні критеріїв аналізу мотиваційної функції навчальної книги та з'ясуванні мотиваційної спрямованості чинних навчальних книг для школи першого ступеня.

Обґрунтування технології використання підручника в початковій

школі передбачало вивчення педагогічного досвіду, аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури із зазначеного аспекту проблеми, створення відповідного дидактико-методичного супроводу цього процесу (навчальних завдань і вправ, фрагментів уроків, пам'яток та алгоритмів, тестових завдань тощо; видання посібника для вчителя).

З метою обґрунтування моделі підготовки студентів до організації роботи з підручником та її перевірки проводився педагогічний експеримент, яким були охоплені майбутні вчителі вищих педагогічних навчальних закладів таких міст: Чернівці, Луганськ, Переяслав-Хмельницький, Тернопіль, Кременець.

Окремі аспекти розробленої нами концепції знайшли відображення у змісті посібника для вчителя початкової школи «Робота з підручником на уроках у початковій школі»; статтях; кандидатських дисертаціях і магістерських роботах; у виступах на семінарах та конференціях різного рівня, перед учителями початкової школи при Тернопільському обласному комунальному інституті післядипломної педагогічної освіти; в організації роботи постійно діючого семінару «Дидактико-методичні основи підручника для початкової школи» на базі Тернопільської спеціалізованої загальноосвітньої школи з поглибленим вивченням основ економіки.

Результати дослідження доповідалися **на семінарах і конференціях різного рівня:**

1. Беркита З. Є. Шкільний підручник як засіб навчання у педагогічній спадщині В. Сухомлинського: доповідь на науково-теоретичній конференції, присвяченій 90-річчю від дня народження В. О. Сухомлинського (Теребовля, 2008).

2. Беркита З. Є. Теоретичні аспекти проблеми підготовки студентів до організації роботи з підручником на уроках у початкових класах: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток освіти в умовах поліетнічного регіону» (Ялта, 2008).

3. Беркита З. Є. До проблеми діагностики сформованості в майбутніх учителів початкових класів уміння організувати роботу з підручником: виступ на Міжнародній конференції «Актуальні

проблеми дошкільної та початкової освіти: історія, теорія, практика» (Чернівці, 2008).

4. Кодлюк Я. П. Тенденції підручникотворення в початковій освіті: доповідь на Міжнародній конференції «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти: історія, теорія, практика» (Чернівці, 2008).

5. Кодлюк Я. П. Інтелектуальна готовність дитини до школи: виступ на регіональній конференції «Актуальні проблеми наступності дошкільної та початкової освіти в Україні» (Тернопіль, 2008).

6. Корчевська Н. Р. Мотивація учіння молодших школярів як психолого-педагогічна проблема: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти: історія, теорія, практика» (Чернівці, 2008).

7. Корчевська Н. Р. Мотивація учіння молодших школярів у творчій педагогічній спадщині В. Сухомлинського: доповідь на науково-теоретичній конференції, присвяченій 90-річчю від дня народження В. О. Сухомлинського (Теребовля, 2008).

8. Беркита З. Є. Підготовка вчителя до роботи з навчальною книгою: історико-педагогічний аспект: виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Школа першого ступеня в умовах інноваційних процесів в освіті» (Тернопіль, 2009).

9. Кодлюк Я. П. Готовність до організації роботи з підручником як важлива складова професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи: доповідь на Всеукраїнській науковій конференції «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього простору» (до 50-річчя факультету початкової освіти та практичної психології Бердянського державного педагогічного університету) (Бердянськ, 2009).

10. Кодлюк Я. П. Теоретичні основи побудови підручника для початкової школи – важливий критерій аналізу цього виду навчальної літератури: доповідь на Всеукраїнській науково-методичній конференції «Стан і перспективи апробації шкільної навчальної літератури» (Кіровоград, 2009).

11. Кодлюк Я. П. Сучасні тенденції підручникотворення в початковій освіті України: доповідь на Міжнародній науково-

практичній конференції «Український шкільний підручник у європейському вимірі» (Вінниця, 2009).

12. Кодлюк Я. П. Підручник як засіб формування чуттєвого досвіду молодших школярів: доповідь на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (Вінниця, 2009).

13. Кодлюк Я. П. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах варіативної навчальної літератури: інноваційний контекст: доповідь на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Школа першого ступеня в умовах інноваційних процесів в освіті» (Тернопіль, 2009).

14. Кодлюк Я. П. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до аналізу навчальної літератури: виступ на У Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Реалізація компетентнісного підходу в системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи» (Київ, 2009).

15. Корчевська Н. Р. До проблеми реалізації мотиваційної функції навчальної книги: оцінювання дизайну підручника: виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Школа першого ступеня в умовах інноваційних процесів в освіті» (Тернопіль, 2009).

16. Корчевська Н. Р. Урахування психоемоційних особливостей молодших школярів у процесі формування позитивних мотивів навчання: виступ на Всеукраїнській науковій конференції «Підготовка майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в умовах інноваційного освітнього простору» (до 50-річчя факультету початкової освіти та практичної психології Бердянського державного педагогічного університету) (Бердянськ, 2009).

17. Корчевська Н. Р. Засоби реалізації в підручнику мотиваційної функції: історико-педагогічний аспект: виступ на Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених «Проблеми сучасної освіти і культури в контексті європейських вимог» (Дрогобич, 2009).

18. Яценюк Н. І. Зарубіжний досвід укладання підручників з

іноземної мови для початкової школи: виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Школа першого ступеня в умовах інноваційних процесів в освіті» (Тернопіль, 2009).

19. Кодлюк Я. П. Роль науково-дослідної лабораторії шкільного підручника у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи: доповідь на Міжнародній науково-практичній конференції «Роль едукативного середовища в підготовці вчителя початкової школи» (Умань, 2010).

20. Хребтова Н. Р. Цікавий пізнавальний матеріал підручників для початкової школи як засіб реалізації їх мотиваційної функції: виступ на Всеукраїнській конференції «Формування професійної компетентності вчителя початкових класів у контексті об'єктивної парадигми освіти» (Івано-Франківськ, 2010).

21. Кодлюк Я. П. Технологія формування в молодших школярів уміння вчитися в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського: виступ на ІУ Міжнародних та ХУІІІ Всеукраїнських педагогічних читаннях «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: доквілля – початкова школа» (Хмельницьк, 2011).

22. Яценюк Н. І. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови до формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів засобами підручника: мотиваційний компонент: виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасна парадигма формування професіоналізму майбутніх фахівців» (Переяслав-Хмельницький, 2011).

23. Беркита З. Є. Шкільний підручник як об'єкт теоретичного аналізу у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського: виступ на Міжнародній науково-методичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми сучасного підручничознавства» (Кіровоград, 2012).

24. Кирлан О. В. Нормативно-правове забезпечення творення підручників з української мови і читання для школи І ступеня (II половина ХХ – початок ХХІ століття): виступ на Всеукраїнських педагогічних читаннях «Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика» (Полтава, 2012).

25. Кирлан О. В. Розвиток змісту початкового курсу української

мови у другій половині ХХ століття: виступ на Всеукраїнській конференції «Проблеми сучасного підручника» (Київ, 2012).

26. Кирлан О. В. Тенденції створення підручників з навчання грамоти (2001–2004 рр.): виступ на Міжнародній науково-методичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми сучасного підручникомознавства» (Кіровоград, 2012).

27. Кодлюк Я. П. Теоретико-методичні засади формування дидактичної компетентності майбутніх учителів початкової школи: доповідь на Всеукраїнських педагогічних читаннях «Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика» (Полтава, 2012).

28. Кодлюк Я. П., Самотіс М. В. Технологічність підручника для початкової школи: виступ на Всеукраїнській конференції «Проблеми сучасного підручника» (Київ, 2012).

29. Хребтова Н. Р. Врахування пізнавальних інтересів учнів у підручниках для початкової школи: виступ на Всеукраїнських педагогічних читаннях «Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика» (Полтава, 2012).

30. Кодлюк Я. П. Якісний підручник – запорука успішного навчання учнів: виступ на Всеукраїнському науково-практичному семінарі на тему: «Реалізація Державного стандарту початкової загальної освіти за підручниками для учнів 2 класу» (Київ, 2013).

31. Кодлюк Я. П. Модернізація підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті вимог Державного стандарту початкової загальної освіти: виступ на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми професійного становлення майбутнього спеціаліста в умовах сучасного освітнього простору» (Кіровоград, 2013).

32. Кодлюк Я. П. Практико-орієнтований підхід до підготовки майбутнього вчителя початкових класів: доповідь на регіональному науково-практичному семінарі «Підготовка майбутніх учителів до реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти» (Тернопіль, 2013).

33. Кодлюк Я. П. Шляхи реалізації компетентнісного підходу у підручниках для початкової школи: виступ на Міжнародній науково-

практичній конференції «Інформаційно-освітній простір: технологічні компоненти формування і розвитку» (Київ, 2013).

34. Кодлюк Я. П. Концептуальні основи побудови підручника для початкової школи: виступ на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми сучасного підручника» (Київ, 2013).

35. Кравчук Л. В. Практика создания школьных учебников по иностранному языку в Украине в 60–70-х гг. XX ст.: выступление на восьмой Международной научно-практической конференции «Новые подходы к изучению психологических и педагогических наук» (Москва, 2013).

36. Радченко О. Я. Формування контрольної діяльності молодших школярів засобами підручника: виступ на регіональному науково-практичному семінарі «Підготовка майбутніх учителів до реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти» (Тернопіль, 2013).

37. Радченко О. Я. Формування у молодших школярів умінь працювати з підручником: підготовка вчителя: виступ на Міжнародній науково-методичній інтернет-конференції «Підготовка конкурентоспроможного фахівця дошкільної та початкової освіти: реалії й перспективи» (Луцьк, 2013).

2. Наукова новизна отриманих результатів

Вперше розкрито теоретичні основи побудови підручника для початкової школи, зокрема психологічні, дидактичні та методичні; *з'ясовано* сутність технологічності підручника, адресованого молодшим школярам, та обґрунтовано її структурні компоненти; *розкрито* шляхи реалізації компетентнісного підходу в підручниках для початкової школи;

– *обґрунтовано* етапи навчання іноземних мов у загальноосвітній школі України другої половини XX ст.; *проаналізовано* дидактико-методичне забезпечення (навчальні плани, програми, підручники та навчальні посібники) іншомовної підготовки учнів на кожному з етапів; *визначено* основні етапи розвитку змісту початкового курсу

української мови у зазначений період;

– *розроблено* методику аналізу мотиваційної функції підручника для початкової школи; *обґрунтовано* методику аналізу підручників для початкової школи з точки зору потенційних можливостей формування чуттєвого досвіду молодших школярів;

– *розроблено* технологію організації роботи з підручником у початковій школі, яка реалізується за такими напрямками: робота з кожним зі структурних компонентів навчальної книги, використання підручника на різних етапах уроку, самостійна робота учнів з підручником та робота під керівництвом учителя;

– *обґрунтовано* модель підготовки майбутнього вчителя початкових класів до організації роботи з підручником; *визначено* педагогічні умови підготовки майбутніх учителів іноземної мови до формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів засобами підручника;

– *уточнено* поняття «робота з підручником» як метод навчання;

– *подальшого розвитку набули* методи і прийоми формування навчальної мотивації молодших школярів засобами підручника; положення про теоретичні основи побудови підручника з іноземної мови для початкової школи; підходи до використання підручника у навчальному процесі загальноосвітнього навчального закладу.

3. Практична цінність результатів науково-дослідної роботи

Положення і висновки дослідження дають змогу збагатити методику аналізу й оцінювання шкільного підручника, розробити орієнтир для вчителя у виборі підручників в умовах варіативної навчальної літератури. Науково-методичні рекомендації щодо збагачення мотиваційного компонента підручників для початкової ланки освіти можуть бути корисні у процесі дослідження підручників для школи першого ступеня; авторам програм, підручників і навчальних посібників з метою реалізації мотиваційного компонента цього виду навчальної літератури; учителям для посилення розвивальної спрямованості процесу навчання.

Матеріали дослідження можуть використовуватися у навчальному процесі вищих педагогічних начальних закладів при викладанні нормативних курсів з дидактики, історії педагогіки та предметних методик, а також як навчально-методичні матеріали для вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати аналізу процесу підручникотворення у зарубіжних країнах збагатять зміст курсу «Порівняльна педагогіка».

4. Використання результатів науково-дослідної роботи у навчальному процесі

За результатами дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Інституту педагогіки і психології (відділення «Початкова освіта») Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» навчальні дисципліни «Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті» (для освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр») та «Підручник для початкової школи: дидактико-методичний аспект» (для освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст»). З цією метою розроблено навчальні програми цих дисциплін та весь навчально-методичний супровід (тексти лекцій, зміст практичних занять, завдання для самостійної роботи, індивідуальні навчально-дослідні завдання, тестові завдання).

Дидактико-методичне забезпечення навчальних дисциплін

1. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів / Я. П. Кодлюк. – К. : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. – 368 с.

2. Кодлюк Я. П. Робота з підручником на уроках у початковій школі : посібник для вчителя початкової школи / Я. П. Кодлюк, О. Я. Янченко; за ред. О. Я. Савченко. – К. : Наш час, 2009. – 104 с.

3. Кодлюк Я. П. Підручник для початкової школи: дидактико-

методичний аспект : навчально-методичний посібник / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2009. – 100 с.

4. Хребтова Н. Р. Мотиваційна спрямованість підручників для початкової школи : науково-методичні рекомендації / Н. Р. Хребтова. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – 116 с.

5. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практичний курс : навчально-методичний посібник / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : Астон, 2013. – 160 с.

Окремі аспекти розробленої нами концепції знайшли відображення у навчально-методичному посібнику Корнієнко С. М., Кодлюк Я. П. «Батьківські збори у початковій школі: зміст та методика проведення» (Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 144 с).

Аналогічні курси (з використанням розробленого нами дидактико-методичного забезпечення) вичитуються у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Бердянському державному педагогічному університеті та в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова.

5. Результативність виконання науково-дослідної роботи

Таблиця 1

Результати виконання науково-дослідної роботи «Шкільний підручник як модель процесу навчання: історія, теорія, практика»

Критерії	Видано
	к-сть
Публікації колективу виконавців НДР:	
1.1. Публікації в матеріалах конференцій, що входять до наукометричних баз даних.	1
1.2. Статті у журналах, що включені до переліку наукових фахових видань України.	35
1.3. Публікації у матеріалах конференцій, тезах доповідей та виданнях, що не включені до переліку наукових фахових видань України.	20
1.4. Підручники, навчальні посібники з грифом МОН України.	3
1.5. Навчальні посібники без грифу МОН України.	2
1.6. Словники, довідники.	2
Підготовка наукових кадрів:	
2.2. Захищено магістерських робіт за тематикою НДР.	10
2.1. Захищено кандидатських дисертацій за тематикою НДР.	4

5.1. Бібліографічний перелік монографій, підручників, посібників, наукових статей, інших публікацій, які опубліковано за матеріалами досліджень за період виконання науково-дослідної роботи

1. Беркита З. До проблеми діагностики сформованості в майбутніх учителів початкових класів уміння організувати роботу з підручником / З. Беркита // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України : мат-ли Міжнародної науково-практичної конференції. – Ялта, 2008. – Ч. 1. – С. 17–19.

2. Беркита З. Є. Мотиваційний компонент підготовки вчителя до організації роботи з підручником на уроках у початковій школі / З. Є. Беркита // Інтегративний характер ціннісних вимірів освіти в стандартах Болонського процесу : тези доповідей Міжнародної Інтернет-конференції. – Бердянськ, 2008. – С. 35–36.

3. Беркита З. Є. Підготовка вчителя до організації роботи з підручником на уроках у початковій школі: мотиваційний компонент / З. Є. Беркита // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Серія : Педагогічні науки). – 2008. – № 3. – Ч. 1 (за матеріалами Міжнародної інтернет-конференції «Інтегративний характер ціннісних вимірів освіти в стандартах Болонського процесу»). – С. 134–138.

4. Беркита З. Є. Теоретичні аспекти підготовки студентів до організації роботи з підручником на уроках у початкових класах / З. Є. Беркита // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Ялта, 2008. – Вип. 17. – Ч. 1. – С. 13–18.

5. Беркита З. Підготовка студентів до організації роботи з підручником як компонент професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи / З. Беркита // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету (Серія : Педагогіка). – 2008. – № 6. – С. 90–94.

6. Беркита З. Поетапність підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації роботи з підручником / З. Беркита // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету (Серія : Педагогіка). – 2009. – № 5. – С. 62–68.

7. Беркита З. Є. Шкільний підручник як об'єкт теоретичного аналізу у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / З. Є. Беркита // Актуальні проблеми сучасного підручничознавства : зб. мат-лів Міжнародної науково-методичної інтернет-конференції, 12–14.12.2012 р. / укладач О. Жосан. – Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2013. – 178 с.

8. Іванова К. Робота з підручником на уроках у початковій школі: аналіз педагогічного досвіду / К. Іванова // Магістр. – 2008. – № 4. – С. 81–83.

9. Ільчук О. В. Навчальні завдання і вправи у структурі підручника для початкової школи / О. В. Ільчук // Магістр. – 2009. – Вип. 7. – С. 69–72.

10. Кирлан О. В. Шляхи формування асоціативного мислення молодших школярів на уроках рідної мови в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / О. В. Кирлан // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць; гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ПП Балюк І. Б., 2011. – Вип. 10. – С. 213–217.

11. Кирлан О. В. Нормативно-правове забезпечення творення підручників з української мови і читання для школи І ступеня (II половина XX – початок XXI століття) / О. В. Кирлан // Імідж сучасного педагога. – 2012. – №7 (126). – С. 9–12.

12. Кирлан О. В. Розвиток змісту початкового курсу української мови у другій половині XX століття / О. В. Кирлан // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / ред. кол.; наук. ред. – О. М. Топузов. – К. : Педагогічна думка, 2012. – Вип. 12. – С. 119–124.

13. Кирлан О. Тенденції створення підручників з навчання грамоти (2001–2004 рр.) [Електронний ресурс] / О. Кирлан // Лабораторія підручничознавства : Міжнародна науково-методична інтернет-конференція 12–14.12.2012. – Режим доступу : http://pidruchnik.ucoz.ua/blog/kirlan_o_tendenciji_stvorennja_pidruchniki_v_z_navchannja_gramoti_2001_2004_rr/2012-12-05-17.

14. Кирлан О. В. Навчальні програми з читання для початкової школи України другої половини XX ст. в контексті реформування системи початкової освіти / О. В. Кирлан // Наукові записки

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Серія : Педагогіка). – 2013. – № 1. – С. 14–19.

15. Кирлан О. Тенденції створення підручників з навчання грамоти (2001–2004 рр.) / О. В. Кирлан // Актуальні проблеми сучасного підручникомознавства : зб. мат-лів Міжнародної науково-методичної інтернет-конференції, 12–14. 12.2012 р. / укладач О. Жосан. – Кіровоград : ПП «Ексклюзив-Систем», 2013. – С. 81–89.

16. Кодлюк Я. Дидактична система О. Я. Савченко / Я. Кодлюк // Науковий простір академіка Олександри Савченко / упоряд.: Я. П. Кодлюк, Т. Я. Довга, Л. М. Заліток, О. С. Покусова; за ред. Я. П. Кодлюк. – К. : Богданова А. М., 2012. – С. 224–235.

17. Кодлюк Я. Звідки книжка до нас прийшла: мовознавча розповідь / Я. Кодлюк, Г. Одинцова // Перша вчителька. – 2012. – № 3–4. – С. 62–65.

18. Кодлюк Я. Звідки книжка до нас прийшла / Я. Кодлюк, Г. Одинцова // Всесвітня література в сучасній школі. – 2013. – № 9. – С. 45–49, 60.

19. Кодлюк Я. П. Готовність до організації роботи з підручником як важлива складова професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / Я. П. Кодлюк // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Серія : Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2009. – № 2. – С. 12–19.

20. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практичний курс : навчально-методичний посібник / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : Астон, 2013. – 160 с.

21. Кодлюк Я. П. Модернізація підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті вимог Державного стандарту початкової загальної освіти / Я. П. Кодлюк // Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка (Серія : Педагогічні науки). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 121. Ч. 1. – С. 132–136.

22. Кодлюк Я. П. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до аналізу навчальної літератури / Я. П. Кодлюк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова (Серія : Теорія і практика навчання та виховання) : зб. наук. праць. – К. : вид-во НПУ

імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 14. – С. 156–161.

23. Кодлюк Я. П. Підручник для початкової школи: дидактико-методичний аспект : навчально-методичний посібник / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2009. – 100 с.

24. Кодлюк Я. П. Підручник як засіб формування чуттєвого досвіду молодших школярів / Я. П. Кодлюк, І. В. Бойда // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Серія : Педагогіка і психологія). – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. – Вип. 28. – С. 334–340.

25. Кодлюк Я. П. Практико зорієнтований підхід до підготовки майбутнього вчителя початкових класів / Я. П. Кодлюк : мат-ли регіонального науково-практичного семінару «Підготовка майбутніх учителів до реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти» (Тернопіль, 29–30 квітня 2013 р.). – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – С. 14–17.

26. Кодлюк Я. П. Робота з підручником на уроках у початковій школі : посібник для вчителя початкової школи / Я. П. Кодлюк, О. Я. Янченко; за ред. О. Я. Савченко. – К. : Наш час, 2009. – 104 с.

27. Кодлюк Я. П. Роль науково-дослідної лабораторії шкільного підручника у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи / Я. П. Кодлюк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини / редкол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2010. – Вип. 34. – С. 37–41.

28. Кодлюк Я. П. Сучасні тенденції підручникотворення в початковій освіті України / Я. П. Кодлюк // Український шкільний підручник у європейському вимірі: мат-ли Міжнародної науково-практичної конференції (21–22 жовтня 2009 р., м. Вінниця) / за наук. ред. С. І. Дровозюка, М. І. Томчука. – Вінниця : ВОПОПП, 2009. – С. 143–148.

29. Кодлюк Я. П. Теоретичні основи побудови підручника для початкової школи – важливий критерій аналізу цього виду навчальної літератури / Я. П. Кодлюк // Стан і перспективи апробації шкільної навчальної літератури : мат-ли Всеукраїнської науково-методичної конференції (28–29 жовтня 2009 р., м. Кіровоград). – Кіровоград :

КОІШПО імені В. Сухомлинського, 2009. – С. 162–168.

30. Кодлюк Я. П. Технологічність підручника для початкової школи / Я. П. Кодлюк, М. В. Самогіс // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / ред. кол.; наук. ред. – О. М. Топузов. – К. : Педагогічна думка, 2012. – Вип. 12. – С. 432–438.

31. Кодлюк Я. П. Технологія формування в молодших школярів уміння вчитися в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / Я. П. Кодлюк // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ПП Балюк І. Б., 2011. – Вип. 10. – С. 241–244.

32. Кодлюк Я. П. Шляхи реалізації компетентнісного підходу у підручниках для початкової школи / Я. П. Кодлюк : мат-ли Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційно-освітній простір: технологічні компоненти формування і розвитку» (Київ, 29–30 жовтня 2013 р.). – К., 2013. – С. 22–23.

33. Кодлюк Я. Суб'єктність молодшого школяра в навчальній діяльності / Я. Кодлюк // Початкова школа. – 2013. – № 1. – С. 6–9.

34. Кодлюк Я. Теоретичні основи побудови підручника для початкової школи: структурний підхід / Я. Кодлюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету (Серія : Педагогіка). – 2008. – № 6. – С. 73–77.

35. Кодлюк Я. Теоретичні підходи до аналізу технологічності підручника для початкової школи / Я. Кодлюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету (Серія : Педагогіка). – 2012. – № 5. – С. 57–62.

36. Кодлюк Я. Технологія організації роботи з підручником у початковій школі / Я. Кодлюк // Перша вчителька. – 2012. – № 2. – С. 68–71.

37. Корнієнко С. М. Батьківські збори у початкових класах: зміст та методика проведення : навчально-методичний посібник / С. М. Корнієнко, Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 144 с.

38. Корчевська Н. До становлення проблеми мотиваційної функції підручника (ХІ ст. – середина ХІХ ст.) / Н. Корчевська //

Науковий вісник Чернівецького університету (Серія : Педагогіка та психологія). – Чернівці : Рута, 2008. – С. 36–44.

39. Корчевська Н. Зарубіжні педагоги про підручник як засіб формування в учнів бажання вчитися: історіографія проблеми / Н. Корчевська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету (Серія : Педагогіка). – 2008. – № 2. – С. 44–49.

40. Корчевська Н. Р. Емоційно-ціннісний компонент підручників для початкової школи / Н. Р. Корчевська // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Серія : Педагогічні науки). – 2008. – № 3. – Ч. 1 (за матеріалами Міжнародної інтернет-конференції «Інтегративний характер ціннісних вимірів освіти в стандартах Болонського процесу»). – С. 142–147.

41. Корчевська Н. Р. Емоційно-ціннісний компонент як засіб реалізації мотиваційної функції підручників для початкової школи / Н. Р. Корчевська : тези доповідей Міжнародної інтернет-конференції «Інтегративний характер ціннісних вимірів освіти в стандартах Болонського процесу». – Бердянськ, 2008. – С. 38–39.

42. Корчевська Н. Р. Засоби реалізації в підручнику мотиваційної функції: історико-педагогічний аспект / Н. Р. Корчевська // Проблеми сучасної освіти і культури в контексті європейських вимог : мат-ли Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. – Дрогобич : Посвіт, 2009. – С. 41–47.

43. Корчевська Н. Р. Мотивація учіння молодших школярів як психолого-педагогічна проблема / Н. Р. Корчевська // Науковий вісник Чернівецького університету (Серія : Педагогіка та психологія). – Чернівці, 2009. – Вип. 451. – С. 99–110.

44. Корчевська Н. Р. Психоемоційні особливості молодших школярів у процесі формування позитивних мотивів навчання / Н. Р. Корчевська // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Серія : Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2009. – № 2. – С. 136–144.

45. Корчевська Н. Теоретичні підходи до аналізу мотиваційної функції підручника / Н. Корчевська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету (Серія :

Педагогіка). – 2008. – № 6. – С. 77–84.

46. Кравчук Л. В. Особливості фахової підготовки вчителів іноземних мов у період державної незалежності (1990–2000) / Л. В. Кравчук // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету (Серія : Філологічні науки). – 2013. – № 104(2). – С. 467–473.

47. Кравчук Л. В. Практика создания школьных учебников по иностранному языку в Украине в 60–70-х гг. XX ст. / Л. В. Кравчук // Новые подходы к изучению психологических и педагогических наук : мат-лы восьмой Международной научно-практической конференции (22–23 марта 2013 г.) / под. ред. В. П. Ключкова. – Москва, 2013. – С. 38–42.

48. Наукова школа академіка Олександри Савченко / упор. Я. П. Кодлюк, Т. Я. Довга, Л. М. Заліток, Л. М. Ворон, О. А. Печенежська. – К. : Педагогічна преса, 2008. – 188 с.

49. Науковий простір академіка Олександри Савченко / упоряд.: Я. П. Кодлюк, Т. Я. Довга, Л. М. Заліток, О. С. Покусова; за ред. Я. П. Кодлюк. – К. : Богданова А. М., 2012. – 312 с.

50. Радченко О. Я. Організація роботи з ілюстративним матеріалом підручника / О. Я. Радченко // Імідж сучасного педагога. – 2012. – № 7 (126). – С. 25–28.

51. Радченко О. Я. Формування у молодших школярів уміння працювати з підручником: підготовка вчителя / О. Я. Радченко // Вісник Черкаського університету (Серія : Педагогічні науки). – 2013. – № 34 (287). – С. 98–103.

52. Радченко О. Я. Формування контрольної-оцінної діяльності молодших школярів засобами підручника / О. Я. Радченко : мат-ли регіонального науково-практичного семінару «Підготовка майбутніх учителів до реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти» (Тернопіль, 29–30 квітня 2013 р.). – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – С. 17–19.

53. Тисовська Л. Технологія аналізу здоров'язберігаючого компонента підручників для початкової школи / Л. Тисовська // Магістр. – 2008. – № 4. – С. 106–109.

54. Хребтова Н. До проблеми реалізації мотиваційної функції

навчальної книги: оцінювання дизайну підручника / Н. Хребтова // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету (Серія : Педагогіка). – 2009. – № 4. – С. 166–172.

55. Хребтова Н. Р. Врахування пізнавальних інтересів учнів у змісті підручників для початкової школи – важлива умова реалізації їх мотиваційної функції / Н. Р. Хребтова // Імідж сучасного педагога. – 2012. – № 7. – С. 5–8.

56. Хребтова Н. Р. Врахування пізнавальних інтересів учнів у підручниках для початкової школи / Н. Р. Хребтова // Упровадження нового змісту початкової освіти : теорія і практика : мат-ли Всеукр. пед. читань, присв. пам'яті Т. М. Байбари (Полтава, 3–4 квітня 2012 р.) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава : ПП Шевченко, 2012. – С. 144–147.

57. Хребтова Н. Р. Мотиваційна спрямованість підручників для початкової школи: науково-методичні рекомендації / Н. Р. Хребтова. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – 116 с.

58. Хребтова Н. Р. Цікавий пізнавальний матеріал підручників для початкової школи як засіб реалізації їх мотиваційної функції / Н. Р. Хребтова // Обрії. – 2010. – № 2(31). – С. 89–92.

59. Яценюк Н. І. Зарубіжний досвід створення підручників з іноземної мови для початкової школи / Н. І. Яценюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету (Серія : Педагогіка). – 2009. – № 4. – С. 172–176.

60. Яценюк Н. І. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови до формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів засобами підручника: змістовий компонент / Н. І. Яценюк // Збірник наукових праць Київського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (Серія : Педагогічні науки). – 2011. – № 6. – С. 57–63.

61. Яценюк Н. І. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови до формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів засобами підручника: мотиваційний компонент / Н. І. Яценюк // Збірник наукових праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія

Сковороди» (Серія : Педагогічні науки). – 2011. – № 22 – С. 267–271.

62. Яценюк Н. І. Теоретичні підходи до аналізу технологічності підручників з іноземної мови для початкової школи / Н. І. Яценюк // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Серія : Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2009. – № 2. – С. 117–125.

63. Яценюк Н. І. Технологічність підручника з іноземної мови для початкової школи як психолого-педагогічна проблема / Н. І. Яценюк // Актуальні проблеми гуманітарної освіти : зб. наук. праць Кременецького гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. – Кременець, 2009. – Вип. 5. – С. 148–152.

5.2. Захищені дисертації

1. Хребтова Н. Р. Мотиваційний компонент у змісті підручників для початкової школи / Н. Р. Хребтова : дис... канд. пед. наук: 13.00.09 – теорія навчання. – Київ, 2011. – 316 с.

2. Беркита З. Є. Підготовка майбутнього вчителя до організації роботи з підручником у початковій школі / З. Є. Беркита : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопіль, 2011. – 236 с.

3. Яценюк Н. І. Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів засобами підручника / Н. І. Яценюк : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Тернопіль, 2012. – 253 с.

4. Кравчук Л. В. Навчання іноземних мов у загальноосвітній школі України (друга половина ХХ століття) / Л. В. Кравчук : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Тернопіль, 2013. – 279 с.

5.3. Захищені магістерські роботи

1. Тисовська Л. Б. Здоров'язбережувальний компонент у змісті і структурі підручників для початкової школи : магістерська робота / Л. Б. Тисовська. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2008. – 105 с.

2. Іванова К. О. Технологія використання підручника на уроках у початковій школі : магістерська робота / К. О. Іванова. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2008. – 120 с.

3. Ільчук О. В. Організація роботи з навчальними завданнями і вправами підручника на уроках у початкових класах : магістерська робота / О. В. Ільчук. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2009. – 172 с.

4. Бойда І. В. Підручник як засіб формування чуттєвого досвіду молодших школярів: технологія аналізу : магістерська робота / І. В. Бойда. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2009. – 121 с.

5. Писарчук О. Т. Організація роботи з ілюстративним матеріалом підручника на уроках у початкових класах : магістерська робота / О. Т. Писарчук. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2010. – 139 с.

6. Николин Г. М. Дидактичні основи використання підручника на різних етапах уроку в початковій школі : магістерська робота / Г. М. Николин. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2010. – 111 с.

7. Омелянчук Н. В. Формування у молодших школярів рефлексивних умінь і навичок навчальної діяльності : магістерська робота / Н. В. Омелянчук. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2011. – 160 с.

8. Самотіс М. В. Технологічність підручника для початкової школи: дидактичний аспект : магістерська робота / М. В. Самотіс. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2012. – 149 с.

9. Мазур Т. І. Формування у молодших школярів уміння вчитися як ключової компетентності початкової освіти : магістерська робота /

Т. І. Мазур. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2012. – 122 с.

10. Мартинюк О. М. Емоційно-ціннісний компонент у змісті підручників для початкової школи : магістерська робота / О. М. Мартинюк. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2013. – 116 с.

5.4. Опонування дисертацій

1. Височан Л. М. Дидактичні основи побудови підручників з природничо-математичних дисциплін для початкових шкіл України (1958–1991 рр.) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Л. М. Височан. – Івано-Франківськ, 2008. – 247 с.

2. Смагін І. І. Методичні засади створення і функціонування підручників із суспільствознавчих предметів у загальноосвітній школі України (1920–1990 рр.) : дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 – теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни) / І. І. Смагін. – Київ, 2011. – 531 с.

3. Пасічник О. С. Тенденції конструювання змісту підручників з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів України (80-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. С. Пасічник. – Житомир, 2011. – 256 с.

ВИСНОВКИ

1. Розкрито теоретичні основи побудови підручника для початкової школи, а саме: психологічні (відображення у змісті і структурі навчальної книги основних етапів процесу навчання; наявність засобів для формування основних компонентів навчальної діяльності – змістового, мотиваційного та процесуального; врахування у процесі розробки підручника вікових особливостей молодших школярів), дидактичні (повноцінна репрезентація у книзі основних елементів змісту освіти; забезпечення освітнього, розвивального та виховного впливу на особистість молодшого школяра; відповідність моделі процесу навчання на конкретному етапі історичного розвитку; забезпечення органічного зв'язку з іншими елементами навчально-методичного комплексу (НМК)) та методичні (наявність певної педагогічної технології; послідовність пред'явлення у книзі предметних знань; доцільність використання засобів (насамперед різних видів навчальних завдань і вправ) для формування в учнів спеціальних (предметних) умінь і навичок). Виділені положення можуть слугувати важливими критеріями аналізу й оцінювання навчальної книги, адресованої молодшим школярам, в умовах особистісно орієнтованого навчання.

З'ясовано, що структурними компонентами технологічності підручників для початкової школи є такі: підручник як стратегічна і тактична модель процесу навчання (цільова спрямованість навчальної книги, змістова спрямованість, методи і прийоми навчання, форми організації навчальної діяльності, репрезентовані у книзі); підручник як самовчитель (відображення у книзі основних етапів процесу навчання; мотиваційний, змістовий і процесуальний компоненти навчальної діяльності); функціональність навчальної книги (реалізація засобами підручника провідних функцій – інформаційної, розвивальної, мотиваційної, виховної); узгодженість підручника з технологіями навчання (відображення у підручнику особистісно орієнтованих технологій навчання – технології організації навчальної співпраці, технології диференційованого навчання, ігрової навчальної

технології, природовідповідних технологій); технічність підручника (поліграфічне виконання, якість ілюстрацій, характеристики зручності).

Розкрито шляхи реалізації компетентнісного підходу у підручниках для початкової школи. Виокремлені положення проілюстровано на прикладі уміння вчитися як ключової компетентності початкової освіти. З огляду на те, що основним виразником змісту освіти є підручник, у ньому мають бути повноцінно репрезентовані всі компоненти зазначеного вміння, зокрема: знання про культуру розумової праці, про змістову основу загальнонавчальних умінь і навичок та про вміння вчитися як інформаційну цінність (відповідно до основних видів знань – про навколишній світ, про способи пізнавальної і практичної діяльності, про цінності) – у формі предметно орієнтованих, ціннісно орієнтованих та інструментально орієнтованих текстів (змістовий компонент); завдання на формування уміння організувати робоче місце, планувати навчальну діяльність, працювати з підручником, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, здійснювати само- і взаємоконтроль (процесуальний компонент); ціннісно орієнтовані тексти, що сприяють усвідомленню значущості знань в умовах інформаційного суспільства, формують в учнів стійкий інтерес до навчання; завдання на аналіз емоційної сфери автора твору, дійових осіб, власних почуттів і переживань, а також ті, що спонукають аналізувати власний процес учіння (мотиваційний компонент).

Розкрито психолого-педагогічні основи побудови підручника з іноземної мови, адресованого молодшим школярам. Він, з одного боку, має відповідати концепції підручника для початкової школи, а з іншого – відображати специфіку навчального предмета, який репрезентує. Психолого-педагогічні основи побудови підручника з іноземної мови для початкової школи розкриваємо через призму структурно-функціонального підходу. Навчальна книга з іноземної мови для молодших школярів має реалізувати такі функції: інформаційну, розвивальну, мотиваційну, виховну та комунікативну. Провідною серед них визнано комунікативну, яка відображає

діяльнісний та комунікативний підходи до навчання іноземної мови і передбачає завдання на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності та автентичний зміст навчального матеріалу. Структура підручника є відображенням його функцій і охоплює такі компоненти: текст (основний, додатковий, пояснювальний), апарат організації засвоєння (навчальні завдання і вправи), ілюстративний матеріал (провідні ілюстрації, рівноправні з текстом і ті, що обслуговують текст), апарат орієнтування (зміст, умовні позначки, рубрики та ін.). Навчальну книгу з іноземної мови для початкової школи розглядаємо як важливий засіб формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів.

2. У дослідженні визначено та науково обґрунтовано етапи навчання іноземних мов у загальноосвітніх школах України другої половини ХХ ст., а саме: 1) 1949–1959 рр. – навчання іноземних мов в умовах розбудови системи освіти у повоєнний період; 2) 1960–1970 рр. – навчання іноземних мов в умовах реформування загальноосвітньої школи; 3) 1971–1990 рр. – навчання іноземних мов в умовах посилення психологічної складової наук у цій галузі; 4) 1991–2001 рр. – навчання іноземних мов в умовах державної незалежності України. В основу періодизації було покладено історичні, соціальні та політичні фактори, які впливали на процес навчання іноземних мов; зміни у самій методичній науці, пов'язані з появою нових методичних ідей, цілей, змісту, методів і засобів навчання; здобутки зарубіжної методики навчання іноземних мов.

Аналіз дидактико-методичного забезпечення навчання іноземних мов у досліджуваній період здійснювався за такими критеріями: наукова обґрунтованість навчальних планів і програм, їх відповідність рівню розвитку педагогіки і методичної науки на конкретному історичному етапі; зміни у кількості годин, відведених на вивчення іноземних мов; зміни у вимогах щодо рівня оволодіння іноземною мовою. Навчальна література з цього навчального предмета досліджувалася з використанням описового та структурно-функціонального аналізу. Основні тенденції кожного із визначених етапів:

– 1949–1959 рр. – помітна тенденція до зменшення кількості годин, відведених на вивчення іноземної мови. Навчальні програми переобтяжені граматичним матеріалом; надмірне захоплення перекладними формами роботи призвело до домінування рідної мови на уроці іноземної. Мали місце труднощі, пов'язані із недоотриманням школами підручників;

– 1960–1970 рр. – у навчальних планах спостерігається коливання обсягу навчальних годин: спочатку його збільшення у зв'язку зі шкільною реформою 1960–1965 рр., а потім зменшення в результаті переосмислення наслідків реформи та унормування навчального навантаження учнів. У навчальних програмах задекларовано вимогу посилити практичну спрямованість вивчення іноземних мов, розвивати уміння і навички усної мови та читання без словника; помітне перевантаження навчальних програм і підручників другорядним матеріалом. Державою вжито ряд заходів, спрямованих на підвищення якості шкільних підручників;

– 1971–1990 рр. – помітна відносна стабільність у навчальних годинах, відведених на вивчення іноземних мов (1971–1979 рр.); зафіксована найменша кількість годин, відведених на вивчення іноземних мов у випускних класах. Пріоритет віддано розвитку усного мовлення, особливо діалогічного; посилилися вимоги до практичного оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності. У підручниках реалізується особистісно-діяльнісний підхід до процесу навчання іноземних мов, створюються посібники для учнів;

– 1991–2001 рр. – наявна тенденція до зростання кількості годин на вивчення іноземних мов упродовж усього десятиліття; запроваджено вивчення іноземних мов у початковій школі; зафіксовано максимальний обсяг кількості годин на вивчення іноземних мов (4,5 год., 2001 р.). У навчальних програмах основний акцент зроблено на практичному володінні мовою та іншомовною культурою; зреалізовано компетентісний підхід до вивчення іноземних мов; відбито основні вимоги Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Процес підручникотворення цього етапу характеризується варіативністю та комунікативною спрямованістю.

Проаналізовано основні законодавчі акти про школу другої половини ХХ – початку ХХІ ст., які відображають організаційні аспекти та процесуально-змістові складові реформування шкільних підручників з української мови і читання. З'ясовано, що вони спричинили зміни у змісті початкової освіти, терміні навчання у школі першого ступеня, призначенні навчальної літератури з мови і читання, авторстві навчальної книги, а також відображали ставлення владних структур до української мови. Основними віхами, які здійснили безпосередній вплив на процес підручникотворення з української мови і читання для початкової школи, були: введення у 1949 р. загального обов'язкового 7-річного навчання; заходи для зміцнення матеріальної бази школи у роки п'ятої п'ятирічки (1951–1955 рр.); Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР» (1959 р.); Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи подальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи» (1966 р.); перехід на навчання дітей з 6-и років і переформатування 3-річної початкової школи у 4-річну (з 1981 р.); Закон «Про мови в Українській РСР» (1990 р.); Державний стандарт початкової загальної освіти (2000 р.) та ін.

Визначено основні етапи розвитку змісту початкового курсу української мови у другій половині ХХ ст.: 1949–1969 роки (початкова мовна освіта в умовах функціонування 4-річної початкової школи з початком навчання дітей із семи років), 70-і – початок 80-х років ХХ ст. (дидактико-методичне забезпечення навчального предмета «українська мова» для 3-річної початкової школи), 80-і – кінець 90-х років ХХ ст. (розвиток змісту початкового курсу української мови в період паралельного функціонування двох типів початкових шкіл – 3-річної і 4-річної).

Проаналізовано навчальні програми з читання для початкової школи другої половини ХХ ст. з точки зору їх відповідності дидактико-методичним вимогам у контексті реформування цієї ланки освіти за такими напрямками: кількість годин, відведених на вивчення предмета; основні розділи програми; змістове наповнення.

Обґрунтовано чотири етапи створення цих програм: (1-й етап – 1949–1968 рр. – програмотворення в умовах функціонування 4-річної початкової школи з початком навчання дітей у 7 років; 2-й етап – 1969–1985 рр. – видання навчальних програм для 3-річної початкової школи; 3-й етап – 1986–1999 рр. – розробка навчальних програм у період паралельного існування двох типів шкіл першого ступеня – 3-річної і 4-річної; 4-й етап – 2000 р. – переломний період у програмотворенні, зумовлений появою в Україні Державного стандарту початкової загальної освіти) – та визначено тенденції й особливості розвитку кожного з них.

Проаналізовано букварі, рекомендовані Міністерством освіти і науки України для 4-річної початкової школи в період переходу цієї ланки освіти на 12-річний термін навчання (2001–2004 рр.). Для 6-річних першокласників у перехідний період були підготовлені такі підручники з читання: «Буквар» М. С. Вашуленка, Н. Ф. Скрипченко (2001 р.), «Буквар» К. С. Прищепи, В. І. Колесниченко (2001 р.), «Буквар» Д. В. Луцика, М. М. Проць, А. С. Савшак (2001 р.). Обґрунтовано, що вони створювались як альтернативні й інтегровані з урахуванням вимог Державного стандарту початкової загальної освіти. З'ясовано, що альтернативні букварі структуровані відповідно до методики навчання грамоти, а в основу інтегрованих покладено різні інтегруючі основи – загальнонавчальні вміння і навички, українознавство тощо.

3. Розроблено методику аналізу мотиваційної функції підручника та методику аналізу підручників для початкової школи з точки зору можливостей формування у молодших школярів чуттєвого досвіду.

Сутність мотиваційного компонента підручника для початкової школи полягає в тому, що він реалізується через мотиваційну функцію навчальної книги – інтегрувальну і базову, яка націлює на розвиток в учнів інтелектуальних почуттів, позитивних мотивів навчання, пізнавальних потреб та інтересів і охоплює такі складові: емоціогенність змісту навчального матеріалу, способи його дидактичної організації, дизайн підручника. Відповідно до складових мотиваційного компонента підручників, адресованих молодшим

школярам, розроблено методику його аналізу. Вказана методика передбачає дослідження підручників за такими критеріями: відбір інформації з урахуванням пізнавальних інтересів учнів (використання цікавого пізнавального матеріалу, жанрової різноманітності творів, висвітлення особистісно значущих тем), забезпечення відповідних характеристик змісту навчального матеріалу (емоційність, цікавість, доступність, ціннісність) – емоціогенність змісту навчального матеріалу; наявність практичних робіт, дидактичних ігор, засобів для емоційно-оцінної діяльності, групових форм роботи, певних способів викладу, розвивальних засобів, засобів цілепокладання – способи дидактичної організації навчального матеріалу; відповідність гігієнічним, естетичним та дидактичним критеріям дизайну підручника – дизайн навчальної книги.

Методика аналізу підручників для початкової школи з точки зору можливостей формування у молодших школярів чуттєвого досвіду охоплює такі аспекти: з'ясування наявності у підручниках текстів, які слугують теоретичною основою набуття учнями вмінь бачити, слухати, відчувати та забезпечують мотивацію цього процесу; визначення завдань, які формують чуттєвий досвід учнів початкових класів (відповідно до виділених умінь – бачити, слухати, відчувати); аналіз вказаного виду вправ у всіх підручниках; особливості розміщення таких завдань у навчальних книгах (їх кількість, динаміка); визначення підручника, який найбільшою мірою націлений на формування чуттєвого досвіду учнів. Зазначена технологія реалізується у рамках структурно-функціонального підходу з використанням основних видів теоретичного аналізу підручника – описового та порівняльного.

4. Роботу з підручником трактуємо як метод навчання, який передбачає роботу з кожним зі структурних компонентів навчальної книги, що може організовуватися на різних етапах уроку як під керівництвом учителя, так і самостійно; у результаті такої діяльності молодші школярі засвоюють навчальний матеріал та набувають уміння працювати з підручником.

Розроблено технологію організації роботи з підручником у

початковій школі, яка реалізується за такими напрямками: робота з кожним зі структурних компонентів навчальної книги – з текстом (основним, додатковим і пояснювальним) та позатекстовими компонентами (апаратом організації засвоєння, ілюстративним матеріалом, апаратом орієнтування); використання книги на різних етапах уроку – актуалізації опорних знань, вивчення нового матеріалу, закріплення вивченого; самостійна робота учнів з підручником та робота під керівництвом учителя.

5. Обґрунтовано модель підготовки майбутнього вчителя до організації роботи з підручником у початковій школі, яка охоплює такі компоненти: мету (підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації роботи з підручником); теоретичні підходи (системний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, технологічний); педагогічні умови; етапи підготовки (пропедевтично-мотиваційний, інформаційно-змістовий та операційно-діяльнісний); форми організації навчання (лекції, практичні заняття, «публічні виступи», самостійну та індивідуальну роботу, науково-дослідну роботу, педагогічну практику); методи і прийоми навчання (інтерактивні методи, ділову гру, створення проблемних ситуацій, моделювання та аналіз педагогічних ситуацій, імітаційні ігри, створення ситуацій успіху); результативність цього процесу (готовність студентів до організації роботи з підручником у початковій школі як складову професійної компетентності майбутнього педагога у взаємозв'язку мотиваційного (сформованість стійкого інтересу до організації роботи з підручником, усвідомлення значущості цього виду діяльності), змістового (наявність знань про підручник та способи його використання у початковій школі) та процесуального (оволодіння вміннями організовувати роботу з кожним зі структурних компонентів навчальної книги, на різних етапах уроку, самостійно та під керівництвом учителя) компонентів)).

Визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів іноземної мови до формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів засобами підручника (забезпечення позитивної мотивації до використання підручника як засобу

формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів; використання потенційних можливостей змісту психолого-педагогічних та методичних дисциплін з метою підготовки майбутніх учителів іноземної мови до зазначеного виду діяльності; застосування на заняттях професійно орієнтованих дисциплін інтерактивних методів навчання для набуття студентами досвіду формування іншомовної комунікативної компетенції молодших школярів засобами підручника; цілеспрямоване ознайомлення майбутніх педагогів з особливостями підручника з іноземної мови, адресованого молодшим школярам, і способами його використання у навчальному процесі школи першого ступеня) та реалізовано їх у відповідній методиці, результативність якої доведено експериментально.

ДОДАТКИ

Додаток А

Положення про науково-дослідну лабораторію шкільного підручника

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

вченою радою Тернопільського
національного педагогічного
університету
імені Володимира Гнатюка
26 грудня 2006 року
(протокол № 5)

Голова вченої ради

_____ акад. В. П. Кравець

ПОЛОЖЕННЯ про науково-дослідну лабораторію ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Лабораторія шкільного підручника є структурним підрозділом університету і сприяє залученню професорсько-викладацького складу, аспірантів, здобувачів, магістрантів і студентів, учителів до вивчення проблеми «Історія, теорія та практика підручникотворення».

1.2. У своїй діяльності науково-дослідна лабораторія керується законодавчими актами та нормативними документами, що стосуються системи освіти України, рішеннями науково-технічної ради університету та цим Положенням.

1.3. Лабораторія існує на громадських засадах; тісно співпрацює з музеєм історії педагогіки й освіти, що діє на базі університету, та лабораторією початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України.

1.4. Наукова, навчально-наукова та громадська діяльність лабораторії здійснюється за планами, затвердженими науково-технічною радою університету.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЛАБОРАТОРІЇ

2.1. Основними напрямками роботи лабораторії є:

а) розвиток історії та теорії шкільного підручника (дослідження історії навчальної книги, обґрунтування теоретичних основ побудови підручника, розробка методик аналізу й оцінювання цього виду навчальної літератури);

б) розробка навчальних програм, посібників, підручників, підготовка статей зі шкільного підручникомознавства та підручникотворення;

в) комплектування фонду шкільних підручників та навчальних посібників (різних років видання);

г) упровадження результатів дослідження в навчально-виховний процес вищого навчального закладу (розробка курсів та спецкурсів для студентів і магістрантів; написання курсових, дипломних та магістерських робіт);

д) удосконалення підготовки вчителів до роботи в умовах варіативної навчальної літератури (читання лекцій на курсах підвищення кваліфікації вчителів початкових класів, організація роботи постійно діючого семінару з проблем шкільного підручника, участь у роботі обласних семінарів методистів райметодкабінетів);

е) налагодження співпраці з іншими ВНЗ, науковими закладами Національної Академії педагогічних наук України шляхом координації тематики наукових робіт, організації спільних наукових досліджень, проведення семінарів, нарад.

2.2. Лабораторія шкільного підручника комплектується спеціалістами, які мають необхідні знання та досвід і здатні

виконувати обов'язки, покладені на них згідно з цим Положенням.

2.3. Лабораторію очолює науковий керівник, призначений ректором університету з числа провідних викладачів (доктор наук, кандидат наук). Він виконує такі обов'язки:

а) безпосередньо керує всією роботою і несе відповідальність за науково-методичний рівень, своєчасне виконання та результативність діяльності лабораторії;

б) представляє на розгляд науково-технічної ради університету план роботи лабораторії, організовує та очолює його виконання;

в) забезпечує координацію діяльності лабораторії з відповідними кафедрами університету та іншими навчальними закладами;

г) розпоряджається всіма матеріальними ресурсами лабораторії в межах виділених для неї коштів;

д) організовує роботу аспірантів, здобувачів, студентів, стажистів.

2.4. Наукові роботи в лабораторії виконуються:

а) аспірантами і здобувачами наукових ступенів, що працюють над дисертаційними дослідженнями в галузі проблем, які відповідають науковому профілю лабораторії;

б) стажистами, відрядженими іншими навчальними закладами;

в) студентами і магістрантами шляхом написання курсових, дипломних, магістерських та інших дослідницьких робіт, передбачених навчальними планами, а також планами роботи студентських наукових гуртків.

2.5. Для пропаганди результатів досліджень члени лабораторії:

а) беруть участь у конференціях, виставках, форумах;

б) проводять виїзні засідання лабораторії у навчальних закладах;

в) висвітлюють результати роботи в періодичній пресі.

III. ЗВІТНІСТЬ ПРО ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ

3.1. За результатами завершених наукових робіт:

- а) захищаються дисертації;
- б) видаються монографії, навчальні та навчально-методичні посібники;
- в) надсилаються на конкурс студентські наукові роботи.

3.2. Основними формами використання результатів наукових досліджень у навчальному процесі є:

- а) розробка рекомендацій з підготовки та перепідготовки спеціалістів;
- б) розробка нових та модернізація існуючих курсів лекцій, семінарських занять, практикумів;
- в) виконання магістерських, дипломних та курсових робіт з тематики науково-дослідної лабораторії.

Завідувач науково-дослідної лабораторії шкільного підручника

Я. П. Кодлюк,
доктор педагогічних наук,
професор

**ЧЛЕНИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ
ШКІЛЬНОГО ПІДРУЧНИКА**

- Кодлюк Я. П. доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії
- Радченко О. Я. кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки та гендерної рівності
- Хребтова Н. Р. кандидат педагогічних наук, асистент кафедри природничих і математичних дисциплін початкового навчання
- Беркита З. Є. кандидат педагогічних наук, вчитель початкових класів Тернопільської класичної гімназії Тернопільської міської ради Тернопільської області
- Кирлан О. В. здобувач наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки кафедри педагогіки і методики початкової освіти, провідний бібліотекар
- Яценюк Н. І. кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри німецької мови Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка
- Кравчук Л. В. кандидат педагогічних наук, асистент кафедри гуманітарних дисциплін відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»

Буклет – 2013

Бангкок — книжкова столиця 2013 року

Вибір книжкових столиць — частина зусиль ЮНЕСКО з популяризації книг і читання.

Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) обрала Бангкок.

Бангкок став 13-м містом, яке отримало титул Всесвітньої столиці книги. Серед інших міст, які завоювали почесне звання, — Єреван (2012) Буенос-Айрес (2011), Любляна (2010), Бейрут (2009), Амстердам (2008), Богота (2007). Вибір книжкових столиць — частина зусиль ЮНЕСКО з популяризації книг і читання.

Брати Капранови пропонували балотуватися на книжкову столицю міста Львова. Книжковою столицею світу-2014 стане нігерійське місто Порт-Харкорт.

Порт-Харкорт став книжковою столицею не випадково. Саме це місто представило комітету найкращу програму, що включає в себе досить великий проект розвитку нігерійської видавничої культури, і пропаганду читання серед населення країни, що зможе підвищити загальний рівень грамотності громадян країни.

Дещо про святкування дня книги

Нині Всесвітній день книжки святкують у сотнях країн світу. 2006-го року найбільше подій відбувається у Турині - Всесвітній книжковій столиці 2006. У театрах, салонах і кав'ярнях відбуваються зустрічі з відомими письменниками, з-поміж яких, такі як Барікко, а на вулицях звучать концерти музичних гуртів. В інших країнах політики та видатні особистості розповідають про свої найулюбленіші книжки та читають уголос уривки з них. Бібліотеки, школи та недержавні організації проводять фестивалі читання і обговорення книжок, книжкові виставки. Наприклад, Азербайджанська делегація при ЮНЕСКО організувала в приміщенні ЮНЕСКО унікальну виставку "Мініатюрні книжки - шедеври світової літератури". У Каїрі Єгипетське Міністерство Внутрішніх Справ провело широку кампанію привертання суспільної уваги до порушення прав інтелектуальної власності і семінар з боротьби з піратством. А в Іспанії видали книжку коміксів "Пригоди Копіі", щоб звернути увагу студентів і молоді на потребу дотримуватися авторського права (копірайту).

Підготували магістранти групи мПО-1
Тернопіль — 2013

23 квітня— Всесвітній день книги та авторського права

Хороша книга - це дарунок, заповіданий автором людському роду.

Addison D.

Сьогодні ви зможете побачити:

- ⇒ В холі корпусу буде відбуватися виставка книг.
- ⇒ Всі бажаючі зможуть залишити запис у книзі "Книга у моєму житті" та висловити свої думки.
- ⇒ На перерві між 3 та 4 парами на 2 поверсі нашого корпусу відбудеться демонстрація фільму про книгу.
- ⇒ Інформацію про пам'ятники книги ви зможете побачити у стінгазеті, яка буде розміщена протягом всього дня на 1 поверсі корпусу.

Всіх бажаючих ласкаво запрошуємо до святкування всесвітнього дня книги та авторського права.

23 квітня Всесвітній день книг і авторського права

Це один із знакових днів у нашому міжнародному календарі. Талант письменника - яскрава демонстрація духовного начала всього людства. Уміння висловити свої почуття і переживання, думки і образи, події і відносини, і багато чого, що так чи інакше зв'язується з людським світоглядом - справжній дар. Сказати і бути почутим, знайти розуміння і відгук у серцях вдячного читача - це мета будь-якого автора. Далеко не всім вдавалося досягти її. А деякі навіть випереджали свій час, будучи натхненниками і законодавцями нових підходів, і нових поглядів.

Слова і фрази, найризоманітніші вирази, хід і перебіг думки, цілий потік процесу мислення і почуттів, який лягає в основу того чи іншого твору, стаючи згодом нашим спільним людським надбанням, захоплює і багатьох просто не може залишити байдужими, надаючи унікальний колорит нашому з вами життю і духовній спадщині. Дата святкування Всесвітнього дня книг та авторського права, який увійшов у міжнародний календар за рішенням ЮНЕСКО в 1995-му році - 23-є квітня. Вона вельми символічна для всієї нашої світової літератури.

Традиція святкування Дня книжки народилася у Каталонії, де 23 квітня на День Юрія традиційно дарували троянду за кожну куплену книжку. Нині Всесвітній день книги й авторського права святкують у 190 країнах світу.

Звичайно, діяльність, пов'язана з популяризацією книг та читання, не може обмежитися лише одним днем. Але саме 23 квітня відбувається багато заходів, які привертють увагу до книжкової справи. Зокрема, відбувається проголошення Всесвітньої столиці книги, проводяться виставки, громадські читання, освітні заходи у навчальних закладах, симпозіуми, присвячені проблемам захисту інтелектуальної власності та книгодрукування.

Успіх Всесвітнього дня книги і авторського права залежить, в першу чергу від підтримки з боку всіх зацікавлених сторін - авторів, видавців, педагогів, бібліотекарів, громадських діячів і приватних осіб. В усьому світі цього дня купують, дарують, читають книжки. До речі, на батьківщині Сервантеса цю дату святкують конкурсом - безперервним читанням «Дон Кіхота». Читці змінюють один одного протягом 48 годин.

В Україні вже кілька років поспіль літератори відзначають цей день, проїжджаючи в екіпажах автомобілів із прапорами вулицями столиці.

УДК 371.671(075.2)

ББК 74.20.215

К-57

К-57

Кодлюк Я. П. Шкільний підручник як модель процесу навчання: історія, теорія, практика: результати науково-дослідної роботи (2008–2013 рр.) / Я. П. Кодлюк. – Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2014. – 46 с.

КОДЛЮК Ярослава Петрівна

Наукове видання

Комп'ютерна верстка: Надія Процик

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027

Підписано до друку 22.01.2014 р. Формат 60x84/16. Друк RESO.

Папір друк. Умовн. друк. арк. 1,8

Замовлення №121. Тираж 100 прим.